

A NOVUS ORDO JUDICARIUS VÉGREHAJTÁSRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEI

PAP PÉTER

ELTE ÁJK
JOGTÖRTÉNETI KUTATÁSOK

A SZERZŐ:

DR. PAP PÉTER

DOKTORANDUSZ

ELTE ÁJK MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK

EGYETEMI TANÁRSÉGÉD

BME GTK ÜZLETI JOG
TANSZÉK

PETERPAP96@GMAIL.COM

2025. május 26.

A végrehajtási eljárás célja, hogy a kötelezett teljesítése megtörténjen. Ennek érdekében számos eszközt teremt meg, amelyekkel akkor is ki lehet egyenlíteni a jogosult követelését, ha ehhez az adós önként nem teljesít. Jelen írás a magyar jogtörténet egy rövid életű szakaszát, II. József bírósági reformjainak ide vonatkozó rendelkezéseit mutatja be. A Novus Ordo Judicarius, amelyet Cházár András fordított magyarra,¹ egységben szabályozta a peres eljárást, ezáltal a végrehajtási eljárás is a rendelet része volt.

Külön fejezetet képezett a személyfogság (28. fejezet, 299-306. §), a lefoglalás (29. fejezet, 307-315. §) és a bírói

őrizet (30. fejezet, 316-321. §) intézménye, míg a végrehajtás cím alatt a kielégítési szabályok álltak (31. fejezet, 322-376. §). A rendelet ismerte a bírói ítéletet és bizonyos törvényes egyezségeket, mint végrehajtási jogcím. E körben szabályozta azt az esetet is, amikor megidéztek az alperest azzal a meghagyással, hogy ha nem jelenik meg és mond ellent a felperes keresetének, akkor annak tartalma szerint elmarasztalják. Amennyiben elismerte a követelést, szintén végrehajtható határozatot hozott a bíró, ellenben a rendes perre vonatkozó szabályok szerint kellett folytatni az eljárást, ha az alperes védekezést nyújtott be a keresettel szemben.

Ítéletek esetében a teljesítési határidőt tizennégy napban kellett megszabni, de indokolt esetben ezt a bíró a szolgáltatás természetéhez igazodóan ettől eltérően is megállapíthatta.

A végrehajtás első lépése volt, hogy az adott vármegy, város vagy más hatóság jegyzőkönyvébe fel kellett venni azt az ítéletet, amelynek a végrehajtását kérték. Ez az a hatóság volt, amelynek a területén a vagyontárgy feküdt. A hatóság kirendelt egy bírói hatalommal bíró személyt, hogy a foganatosítást megtegye. Ehhez erőszakot is alkalmazhatott.

A kirendelt bírónak a dolog átadásán túl egy okiratot is el kellett készítenie, amivel később a felperes igazolhatta, hogy jogosult a dolog birtokára. Ha az adós

továbbadott a dolgon, akkor a jogosultnak két lehetősége volt: perelhette a vevőt, vagy perelhette az adóst az ezzel okozott kárra. Ha az ingóságot fellelték az adósnál, akkor azt a bíró átadta a jogosultnak, ha viszont nem találták, a jogosultnak megnyílt a lehetősége, hogy ezeket az ingóságokat a saját költségén megvegye, majd ezt az összeget az adóson követelhesse. Azonban törekednie kellett arra, hogy a legolcsóbban szerezzé be őket.

Hasonlóan járhatott el a jogosult, ha valamilyen munkát nem végzett el az adós. Ezt másokkal megcsináltathatta, és a költségét az adóson hajthatta be. Ha erre nem volt mód, akkor a bíró kérelemre az adóst kötelezte ennek elvégzésére, aminek a motivációját a kilátásba helyezett pénzbüntetés vagy testi fenyítés adta. Ugyanúgy az okozott kár megtérítését is kérhette a jogosult a teljesítés helyett. Ebben az esetben, valamint abban, amikor a jogosult az ár és a kár összegét akarta érvényesíteni, a kirendelt bíró a végrehajtási szakban hozhatott önálló ítéletet, amelyre a végrehajtást el is rendelte.

Pénztartozás esetén a végrehajtás elrendelésekor kellett a jogosultnak nyilatkoznia, hogyha úgy állapodtak meg az adóssal, hogy a nemteljesítés esetén a pénz helyett valamelyik vagyontárgyat választhatja, melyikből kéri a követelés kielégítését. Ha kikötés nem volt, az adós választhatott, hogy pénz helyett mivel teljesít.

A szolgálati bérre vezetett végrehajtás külön szabályokkal rendelkezett. Ilyenkor a perben eljáró bíró állította ki egy határozatot, amelyben utasította a szolgálati bért folyósító hivatalt, hogy a megjelölt összeget időszakonként a jogosultnak fizesse ki. Ugyancsak külön eljárás volt a váltók végrehajtására, itt a végrehajtandó összeget a kirendelt bíró rávezette a váltóra, amit utána az adósnak visszaadott. Ez azt jelezte, hogy mekkora összeget kell a jogosult felé kifizetni az adós helyett. Amikor a váltó fedezte a teljes követelést, akkor azt a bíró átvezette a jogosult nevére.

Az, aki ellen a végrehajtás zajlott, felelős volt azért, hogy harmadik személyek felé fennálló követelésként csak létező és behajtható követelést adjon meg. Ez azért volt lényeges, mert a jogosult ezt perben érvényesíthette az adós helyett. Ha az adós valótlannal állította, hogy neki tartoznak vagy ezt a tartozást a jogosult nem tudta behajtani, akkor az eljárás ugyanúgy az adós vagyontárgyaira folytatódott. Ingatlanok esetén azok jövedelmét külön lehetett végrehajtás alá vonni, míg az magának az ingatlanok a végrehajtásakor az ingatlant adták a jogosult birtokába, és bejegyezték az adott hatóság (város, megye) lajstromába. Ezzel a jogosultnak zálogjoga keletkezett az ingatlanon, amit az adós bármikor kiválthatott a tartozás megfizetésével, bár ennek voltak korlátai: városi ingatlanok esetén 1 év és 1

nap elteltével az a jogosult tulajdonává vált. Erre nem volt mindig lehetőség, hiszen több hitelező esetén ez kivitelezhetetlen lett volna. Ilyen esetben az ingatlan árverésére került sor. A nyertes árverező az ingatlan tulajdonát a rajta lévő terhekkal együtt szerezte meg.

Ingóságok végrehajtása során elsősorban a jogosult nevezte meg, hogy milyen dolgokból kívánja követelése kielégítését, de az nem lehetett olyan ingó, amely az adós nélkülözhetetlen ruházata vagy élelme volt. Azokat a tárgyakat pedig, amelyeket az adós mindennapi munkájához használt, csak akkor lehetett végrehajtás alá vonni, ha más vagyon nem volt fellelhető. A foglalás megtörténtét a kirendelt bíró a tárgyakon elhelyezett pecsétjével igazolta. Az árverésre az ingatlanárverés szabályai voltak irányadók azzal, hogy rövidebb időközönként kellett megtartani az árveréseket. Ha valamely ingóság nem, vagy csak részben volt az adósé, a másik tulajdonosnak 14 napja volt arra, hogy állítását írásban előadja, amiről a per bírójára döntött. Azokat, akik alap nélkül akadályozták a végrehajtást, a rendelet pénzbüntetéssel sújtotta, valamint ellenük minden alkalmas eszközt be lehetett vetni az ellenállás felszámolására.

Ha a foglalás alkalmával a kirendelt bíró nem talált annyi vagyonelemet, amely fedezte volna a jogosult követelését, erről hitlevél készült és az adóst felszólították, hogy három napon belül hozza az eljáró bíró

tudomására a többi vagyontárgya fellelhetőségét. Ha nem tette, a jogosult kérésére fogdába vetették, amely legfeljebb tizenöt napig tarthatott.

Megállapítható, hogy II. József rendelete választ tudott adni a korabeli vagyonelemek végrehajtás alá vonásának kérdésére. Az ingó és ingatlanvégrehajtáson túl megjelent a mai munkabérből való letiltásnak a korabeli megfelelője, létezett a követelésfoglalás, és a váltók esetében is azok jelleghöz alkalmazkodó volt a szabályozás. Megfigyelhető, hogy voltak bizonyos mentes vagyontárgyak, amelyeket nem lehetett végrehajtani, és volt egyfajta fokozatosság is a munkaeszközök kapcsán, amelyeket pedig csak végső esetben lehetett lefoglalni. Ez arra utal, hogy az adós szociális érdekei is az eljárás részét képezték, nemcsak a jogosult érdeke. Ezen a képen sokat ront a személy elleni szankciók alkalmazása, amelyre ugyan nem korlátlanul, de lehetőség volt pusztán abból az okból is, hogy az adós nem tudott teljesíteni. Kiemelendő, hogy megjelenik a vagyontárgyak pénzre váltása, ha az a megoldás nem alkalmazható, hogy a vagyontárgyat a jogosult birtokba vegye.

Landerer Mihály, Kassa, 1789.

Képek elérhetősége:

- oldal: II. József. Forrás: <https://timelessmoon.getarchive.net/media/portrait-of-joseph-ii-of-austria-a05782>
Letöltés: 2025. május 25.

Hivatkozások:

¹ Törvény rend, mely Magyar- és ahoz tartozó országok mindennemű törvény és ítéltő székeinek szabott.